

Альона І. Боярчук

ОРІЄНТАЦІЯ УКРАЇНИ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КУРС

У статті розглянуто ситуацію навколо інтеграційного курсу України до Європейського Союзу. Проведено оцінювання прагнень України до повноцінного членства в Європейському Союзі. Проаналізовано відносини України з Європейським Союзом у сучасній зовнішньо- і внутрішньополітичній ситуації.

Ключові слова: євроінтеграція; європейський курс; Україна; членство в Європейському Союзі.

Літ. 14.

Алена И. Боярчук

ОРИЕНТАЦИЯ УКРАИНЫ НА ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫЙ КУРС

В статье рассмотрена ситуация вокруг интеграционного курса Украины в Европейский Союз. Проведено оценивание стремлений Украины к полноценному членству в Европейском Союзе. Проанализированы отношения Украины с Европейским Союзом в современной внешне- и внутриполитической ситуации.

Ключевые слова: евроинтеграция; европейский курс; Украина; членство в Европейском Союзе.

Alona I. Boiarchuk¹

UKRAINE'S POLICY TOWARDS EUROPEAN INTEGRATION

The article explores a range of issues with regard to Ukraine's integration into the European Union. Assessment of Ukraine's aspirations as to its full membership in the European Union has been carried out. The Ukraine-EU relationships within the current foreign and domestic political environment are analyzed.

Keywords: European integration; European policy; membership in the European Union.

Постановка проблеми. Вже багато років питання інтеграції України до Європейського Союзу залишається актуальним. Більшість населення України вважають, що стратегічною метою України є вступ до ЄС, що надасть можливості в реалізації національних інтересів, побудові економічно розвиненої держави, зміцненні позицій у світовій системі міжнародних відносин. А для Європейського Союзу розширення забезпечить йому роль природного центру тяжіння для держав і субрегіональних угруповань, зробивши ЄС «найбільш розвиненим господарським організмом» планети.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню єроінтеграційного курсу України приділяли значну увагу такі українські вчені-економісти, як: А.В. Бредухін [2], В.В. Віннік [3], Т.Я. Глинська [5], І.І. Грибник [5], В.В. Копійка [9], Н.В. Костенко [10], О. Сльозко [13], Н.В. Смолінська [5], В.В. Ходикіна [10], А. Фіалко [14].

Мета дослідження. Дискусії про необхідність вступу України до Європейського Союзу, форми її здійснення ще далеко не закінчені. Спробуємо віділити деякі принципові особливості інтеграції України та ставлення саме Європейського Союзу до глобалізації української держави.

Основні результати дослідження. Дослідник взаємовідносин України та ЄС В.В. Копійка [9, 25] пояснює зацікавленість в орієнтації України на членство

¹ Kherson National Technical University, Ukraine.

в Європейському Союзі тим, що серед прихильників такого напряму зовнішньої політики поширилась думка про те, що вступ України в Європейський Союз надасть можливість насамперед підвищити політичний авторитет держави на міжнародній арені і перебувати в центрі подій світової політики.

Також можна погодитись із А. Фіалко [14] в тому, що політичні переваги інтеграції України в Європейський Союз пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство в ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки, забезпечить координацію дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдженням зброї масового знищення, дозволить активізувати співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо.

О. Сльозко підкреслює, що євроінтеграція сприятиме зростанню продуктивності економіки та темпів технологічної модернізації під впливом конкуренції на єдиному європейському ринку та забезпеченню вільного доступу до новітніх технологій, капіталу, інформації; підвищенню кваліфікації робочої сили за умов вільного руху в межах єдиного ринку; створенню сприятливого інвестиційного середовища; істотному зростанню обсягів торгівлі на європейського ринку; створенню передумов для прискореного зростання взаємообміну в галузях з підвищеним рівнем науки та техноємності; підвищенню якості регулятивних інститутів у бюджетній, банківській, фінансовій сферах та корпоративному управлінні. Економічна інтеграція також надасть можливість використовувати фонди регіонального розвитку Європейського Союзу для прискорення виходу на вищий рівень економічного розвитку [13, 64].

Однак згідно ст. 121 Угоди про утворення Європейського Союзу та Протоколу про критерії конвергенції [1] було встановлено основні параметри входження країн до Європейського Союзу (*тільки чи відповідають ці складові реаліям сьогодення України?*):

- Стабільність курсу національних валют.

Міжнародне рейтингове агенство «Fitch» надало прогноз про падіння економіки України в 2015 році. Якщо вірити цим авторитетним джерелам, економіка країни впала на 9%, що повністю відповідає прогнозам, зробленим раніше МВФ і ЄБРР. Важливо відзначити, що продовження падіння економіки буде супроводжуватися девальвацією гривні та значною інфляцією. Прогнозований рівень девальвації гривні в 2015 р. в порівнянні з 2014 р. може досягти 97% [11].

- Рівень інфляції не повинен перевищувати середній рівень інфляції в країнах членах більше ніж на 1,5%.

Для України це нереальний поріг. Інфляція в річному вимірі продовжила стрімке зростання та становила 34,5% у лютому 2015 року. На ціноутворення на споживчому ринку впливали насамперед девальваційні процеси. Водночас невизначеність подій на сході країни та високі девальваційні очікування обумовили зростання інфляційних очікувань, що надавало інфляції самопідтримуючого характеру. Вагомими чинниками, які частково стримали інфляцію,

залишалися низький сукупний попит та зниження цін (у доларовому обчисленні) на світових продовольчих ринках. У розрізі складових інфляції спостерігалася приблизно однакова динаміка (за винятком подорожчання палива на 83,8%), що свідчило про майже рівномірне відображення в них курсового чинника. Ціни в промисловості в лютому 2015 р. зросли на 41% у річному вимірі. Обумовлені девальвацією збільшення вартості імпортованої сировини та енергоносіїв, а також підвищення гривневого еквівалента світових цін на товарно-сировинних ринках були основними чинниками промислової інфляції [8].

- Дефіцит держбюджету не вище 3% і державний борг менше 60%.

Дефіцит загального фонду державного бюджету України в червні 2015 р. зріс в 2,4 раза в порівнянні з травнем цього ж року – до 6,8 млрд грн. Про це свідчать дані Міністерства фінансів України [6]. В цілому, за 6 місяців минулого року загальний фонд держбюджету був зведений з дефіцитом у 0,84 млрд грн, що в 27,1 раза менше, ніж за аналогічний період 2014 року. Міністерство фінансів зазначає, що доходи загального фонду в січні-червні 2015 р. перевищили доходи за січень-червень 2014 р. на 52% і досягли 232,406 млрд грн, тоді як витрати збільшилися на 32,8% – до 234,024 млрд грн.

Загалом, доходи держбюджету в січні-червні 2015 р. зросли на 39,1% порівняно з аналогічним періодом 2014 р. – до 244,694 млрд грн, тоді як витрати – на 24,4%, до 245,677 млрд грн. Дефіцит за вказаний період знизився в 10,7 рази – до 2,111 млрд гривень.

Держбюджет на 2015 р. передбачає граничний розмір дефіциту в розмірі 75,82 млрд грн при доходах 502,260 млрд грн та витратах у 566,870 млрд грн.

У порівнянні з виконанням держбюджету 2014 р. доходи повинні збільшитися на 40,7%, витрати – на 31,8% при скороченні дефіциту на 2,9%.

Міністерство фінансів пояснює таке зростання доходів девальвацією та інфляцією, які на початку року суттєво перевищили прогнозовані значення [6].

- Низьке відхилення у довгострокових номінальних процентних ставках (вони мають не перевищувати середні аналогічні процентні ставки у країнах-членах з найкращою ціновою стабільністю більше ніж на 2%).

В період з 18 по 25 червня 2014 р. було проведено опитування експертів Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» на тему «Європейська інтеграція України сьогодні: проблеми, виклики, завдання» [7].

Експерти фонду до внутрішніх проблем, які перешкоджають євроінтеграційному курсу України, віднесли: недостатній рівень компетенції держслужбовців; надмірна бюрократичність, нереформованість та корумпованість системи державного управління; ситуація на Донбасі (як збройний конфлікт, так і громадські настрої); високий рівень корупції; неефективна політика інформування населення про євроінтеграцію; відсутність консенсусу у політикумі та соціально-економічні проблеми.

Найнагальні зовнішні виклики для європейського курсу України – це агресія, тиск та всебічне перешкоджання з боку Росії.

Першочергові дії української влади в сфері європейської інтеграції – це підписання і ратифікація Угоди про асоціацію; розробка Національної

Програми імплементації УА; виконання зобов'язань України в рамках підготовки до безвізового режиму з Європейським Союзом; необхідність розробки механізму координації політики євроінтеграції; реформування судової і правоохоронної систем [7].

Хоча Україна повільно інтегрується до ЄС, але йде до своєї мети. Для прикладу, Україна стала асоційованим учасником Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Відповідну Угоду між Україною і Європейським Союзом підписали 20 березня 2015 р. міністр освіти і науки України С. Квіт та комісар з досліджень, науки та інновацій Європейського Союзу К. Моедас. Угода про участь України у Рамковій програмі забезпечить нормативне підґрунтя для співпраці у науково-технологічній сфері та створить передумови для розширення міжнародного науково-технічного співробітництва, приєднання до європейського дослідницького простору та інтеграції в європейське наукове товариство. «Горизонт 2020» також сприятиме залученню українських науковців, університетів, науково-дослідних організацій і установ до спільних європейських наукових досліджень, створить основу для структурних реформ у науково-інноваційній сфері України [4].

Але настає нагальне питання: а чи потрібна Європейському Союзу така нестабільна країна як Україна, з її внутрішніми проблемами та зовнішніми викликами?

Сутність європейської інтеграції полягає в тому, щоб динамічно поглинути і розширити взаємозв'язки і взаємозалежність держав в єдиний економічний, соціальний, правовий і інформаційний простір. Іншими словами, ЄС можна розглядати як економіко-організаційно-політичну форму як найбільше регіональне об'єднання у світі, один з найважливіших «поліусів» системи глобального управління.

Такі статуси надають Європейському Союзу певні переваги, забезпечуючи достатню стабільність і можливість ефективно розроблювати спільні політику та механізми розвитку. Остання хвиля розширення Євросоюзу є надзвичайною, зважаючи на кількість і значно нижчий рівень економічного розвитку нових членів [2, 9–10].

Вважаємо, що процес розширення Європейського Союзу на Схід є значною мірою «штучним», оскільки він не підкріплений відповідними економіко-фінансовими можливостями Союзу і політико-організаційними умовами. З економічної і соціальної точок зору прийняття більшості країн-кандидатів в ЄС виглядає незрозумілим. Непростий симбіоз політико-організаційної неспроможності Європейського Союзу до масованого прийняття нових членів, економічній не вигідності цього кроку, з одного боку, і політичній доцільності, з іншого, в цілому роблять процес розширення ЄС неоднозначним і важкопередбачуваним.

Заради збільшення географічного простору та розширення політичного впливу, Європейський Союз пішов на усвідомлене зниження досі високого середньоєвропейського життєвого рівня та певну загрозу політичної дестабілізації в регіоні. Крім того, може спостерігатися відносно зниження конкурентоспроможності об'єднання за рахунок бюджетних та інших витрат на «асиміляцію» нових учасників зі значно нижчим рівнем розвитку економіки, а також

вирішення проблем міграції, соціального забезпечення, етнічних питань тощо. Нові члени також можуть відчувати негативні наслідки розширення Європейського Союзу: нівелювання національної політики та системи адміністративного регулювання за рахунок наднаціонального рівня, значний тиск іноземного капіталу тощо [10, 182].

Важливе значення для інтеграційних відносин Україна-ЄС має відношення окремих країн Союзу до розширення взагалі і до України як потенційного члена, які дуже різняться. Навіть дві найважливіші європейські структури мають різні точки зору: Єврокомісія стримується від обіцянок членства Україні, в той час як Європарламент всебічно підтримує українські євроінтеграційні прагнення.

Немає єдиної думки відносно України як потенційного члена Європейського Союзу і у держав-учасниць. Найбільших прихильників ідеї прийняття України до Євросоюзу знаходимо серед країн-нових членів ЄС, що пов'язано з багаторічними історичними, культурними, політичними та економічними зв'язками країн Центральної та Східної Європи з Україною.

Але не слід забувати, що негативне ставлення до України як кандидата на вступ до Європейського Союзу з боку країн-членів об'єднання викликане ще й такими причинами, як боязнь подальшого розширення взагалі, значне відставання України від середньоевропейського рівня розвитку, національна специфіка держави, сприйняття України як конкурента у деяких сферах тощо [5, 61–62].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Європейський Союз – це один зі світових лідерів, що має сучасні технології та значні інвестиційні можливості, величезні потреби в імпорті товарів. Тому для України дуже респектабельно мати хороші ділові і торгівельні відношення з ЄС і прагнути інтегруватися як можна скоріше.

Проте, підтримуємо А. Охрименко [12], в тому що Європейському Союзу не потрібна Україна, яка не вміє встановлювати нормальні ділові стосунки зі своїми сусідами, не хоче торгувати з різними країнами світу, а хоче бути чимось на кшталт «улюбленого дитяти Європейського Союзу, якого Європейський Союз повинен постійно фінансувати і спонсорувати». Євросоюз дійсно може частково допомогти на початковій стадії створення зони вільної торгівлі. Європейський Союз обіцяв Україні надати кредит на суму 2,6 млрд євро і вже майже 800 млн євро виділив. Але ЄС не зобов'язаний, навіть в рамках угоди про асоціацію, фінансувати і підтримувати Україну. Майбутнє України – це сама Україна.

Для України важливо, щоб її економіка була багатосекторною, мала торгівельні і ділові стосунки зі всіма країнами світу. Чим більше Україна матиме ділових партнерів у світі – тим вища вірогідність того, що Україну розглядатимуть як привабливий об'єкт для інвестування. Залежність України лише від Євросоюзу веде до самоізоляції від світу.

На нашу думку, сьогоденні зв'язки Європейського Союзу та України мають об'єктивний характер і обумовлені розмірами української держави, її геополітичним положенням і економічним потенціалом. Враховуючи прагнення України стати повноправним членом західних економічних і військово-

політичних союзів, країни ЄС намагаються використовувати її для нейтралізації Росії як головної сили при розбудові нової системи міждержавних політичних і економічних зв'язків на просторі СНД.

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01) // old.minjust.gov.ua.

2. *Бредухін А.В.* Україна та Європейський Союз: ретроспектива розвитку відносин // Наука. Релігія. Суспільство.— 2009.— №2.— С. 8–11.

3. *Вітнік В.В.* Участь України в європейських інтеграційних процесах: тенденції та перспективи // www.economy.

4. «Горизонт 2020» відкриває Україні нові горизонти наукових досліджень // Світ.— 2015.— №11–12 (855–856) // www1.nas.gov.ua.

5. *Грибник І.І., Глинська Т.Я., Смолінська Н.В.* Проблеми активізації інтеграційних процесів у промисловості України // Вісник Хмельницького національного університету.— 2009.— №3.— С. 58–62.

6. Дефіцит загального фонду держбюджету зріс // Українська правда. Економічна правда.— 30.07.2015 // www.epravda.com.ua.

7. Європейська інтеграція України сьогодні: проблеми, виклики, завдання — думка експертів // www.dif.org.ua.

8. Інфляційний звіт, березень 2015 року // Національний банк України // www.bank.gov.ua.

9. *Копійка В.В.* Проблема формування спільного інтеграційного механізму ЄЕС у контексті розширення в 60–70-ті роки // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.— Серія: Міжнародні відносини.— 2000.— Вип. 17.— С. 23–30.

10. *Костенко Н.В., Ходикіна В.В.* Система факторів, що визначають перспективи інтеграційного зближення України з Європейським Союзом // Журнал європейської економіки.— 2007.— С. 180–183.

11. Курси валют на 2015 рік. Прогнози та можливі сценарії // www.vseprogroshi.com.ua.

12. *Охрименко А.* Сможе ли Украина без ЕС? А сможе ли ЕС без Украины? // Репортер.— 11.11.2015 // vesti-ukr.com.

13. *Сльозко О.* Європейський вибір України в контексті інтеграції в ЄС // Україна у світовому економічному просторі / Ін-т економіки упр. та госп. права.— К.: Таксон, 2008.— С. 63–81.

14. *Фіалко А.* Проблеми і перспективи інтеграції України до ЄС // www.ucerps.org.ua.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2015.